

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: **Monika Płużyczka**

2. Rozwój naukowy: tytuły i stopnie naukowe

Data	Miejsce	Nazwa
02.2009	Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej	Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa Rozprawa doktorska: „Psycholingwistyczne aspekty dydaktyki translacji tekstów specjalistycznych (na materiale rosyjskich tekstów prawnych)”, promotor: prof. dr hab. S. Szadyko
06.2003	Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej	Tytuł magistra filologii w zakresie lingwistyki stosowanej, specjalność tłumaczeniowa: język rosyjski i język niemiecki, uprawnienia pedagogiczne Praca magisterska: „Преддоговорная переписка в лингводидактическом аспекте” (<i>Wstępna korespondencja negocjacyjna w aspekcie glottodydaktycznym</i>), promotor: dr hab. L Bartoszewicz, prof. UW

Certyfikaty i dyplomy związane z prowadzoną działalnością naukową i zawodową

Data	Miejsce	Nazwa
02.2016	Izraelski Instytut Technologii (Technion)/ Hajfa, Izrael	Certyfikat ukończenia szkolenia dla laureatów konkursu z państw członkowskich UE: Training School „Metacognition: Theory and Methodology in the service of E-Learning”, organizowanego przez Izraelski Instytut Technologii
09.2015	Uniwersytet Wolny w Berlinie / Niemcy	Świadectwo ukończenia szkolenia „Dahlem Institute for Neuroimaging of Emotion (D.I.N.E.) Training School” (szkolenie z nowoczesnych metod badawczych w psycholingwistyce, w tym metody eyetrackingowej, fMRI i in.), organizowanego przez Uniwersytet Wolny w Berlinie
11- 12.2015	Uniwersytet Przyjaźni Narodów, Moskwa/ Rosyjski Ośrodek Nauki i Kultury, Warszawa	Certyfikat ukończenia szkolenia „Преподавание русского языка зарубежным учащимся: современные методики, технологии дистанционного обучения с учетом возрастных особенностей учащихся” (<i>Nauczanie języka rosyjskiego zagranicznych uczniów: najnowsze metody, technologie nauczania na odległość ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wiekowych uczących</i>)

		się), organizowanego przez moskiewski Uniwersytet Przyjaźni Narodów
06.2015	Smoleński Uniwersytet Państwowy/ Smoleńsk, Rosja	Dyplom podwyższenia kwalifikacji: Удостоверение о повышении квалификации по программе «Проблемы современного русского языка в зеркале межкультурной коммуникации» (<i>Problemy współczesnego języka rosyjskiego na tle komunikacji międzykulturowej</i>), wydany przez Smoleński Uniwersytet Państwowy
12.2015	Fundacja na rzecz Nauki Polskiej (FNP)	Certyfikat zakończenia szkolenia „Autoprezentacja i sztuka występów publicznych”, organizowanego w ramach projektu SKILLS 16–17 grudnia 2015 r.
02.2015	Fundacja na rzecz Nauki Polskiej (FNP)	Certyfikat ze szkolenia z zarządzania zespołem naukowym, organizowanego w ramach projektu SKILLS 9–10.02.2015 r.
06.2014	Fundacja na rzecz Nauki Polskiej (FNP)	Certyfikat z zakończenia szkolenia z prezentacji wyników badań naukowych: „Social Media and Web 2.0 Training for Scientists” – organizowanego w ramach projektu SKILLS 12–13.06.2014 r.
05.2014	Fundacja na rzecz Nauki Polskiej (FNP)	Certyfikat zakończenia szkolenia „Negocjacje dla naukowców” – organizowanego w ramach projektu SKILLS 21–22 maja 2014 r.
01.2013	Uniwersytet Warszawski	Certyfikat zakończenia szkolenia: „Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na badania naukowe i tworzenie nowych programów kształcenia” (2 edycja) – szkolenie w ramach <i>Programu doskonalenia nauczycieli akademickich UW</i> , projekt Nowoczesny Uniwersytet
01.2013	Uniwersytet Warszawski	Certyfikat zakończenia szkolenia „Dydaktyka Szkoły Wyższej” – szkolenie w ramach <i>Programu doskonalenia nauczycieli akademickich UW</i> , projekt Nowoczesny Uniwersytet
05.2012	Uniwersytet Warszawski	Certyfikat zakończenia szkolenia „Pozyskiwania środków pozabudżetowych na badania naukowe i tworzenie nowych programów kształcenia” (1 edycja) – w ramach <i>Programu doskonalenia nauczycieli akademickich UW</i> , projekt Nowoczesny Uniwersytet
05.2011	Uniwersytet w Weronie/ Włochy	Dyplom ukończenia zagranicznego stażu dydaktycznego na Uniwersytecie w Weronie (w ramach programu „Stáže zagraniczne dla młodych doktorów”) wydany przez Uniwersytet Warszawski, 2012 r.
03-06.2009	Uniwersytet Warszawski, Wydział Zarządzania	Dyplom zakończenia kilkumiesięcznego szkolenia „Praktyczne aspekty budowy i prowadzenia projektów miękkich”, zorganizowanego przez Wydział Zarządzania UW.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych.

01.04.2009 – obecnie	Uniwersytet Warszawski Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej wcześniej: Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej	Adiunkt Wicedyrektor ds. Studenckich (od 01.10.2014)
01.10.2006- 30.03.2009	Uniwersytet Warszawski Katedra Języków Specjalistycznych	Wykładowca/ Lektor
01.10.2009- 30.09.2010	Uniwersytet Warszawski Międzywydziałowe Studia Wschodniosłowiańskie	Wykładowca/ Lektor
01.10.2003- 30.09.2006	Uniwersytet Warszawski Instytut Lingwistyki Stosowanej	Wykładowca/ Lektor

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Monografia: *Tłumaczenie a vista. Rozważania teoretyczne i badania eyetrackingowe*

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Płużyczka Monika, 2015, *Tłumaczenie a vista. Rozważania teoretyczne i badania eyetrackingowe*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe IKS (seria: Studi@ Naukowe 30), 420 s.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Jako osiągnięcie naukowe zgłaszam monografię „Tłumaczenie a vista. Rozważania teoretyczne i badania eyetrackingowe”. Jest to pierwsza polskojęzyczna¹ monografia poświęcona tłumaczeniu a vista i jedna z niewielu monografii w tym zakresie tematycznym na rynku światowym². Jest to również pierwsza na rynku polskim monografia z zakresu translatoryki okulograficznej.

Powstała ona jako wynik długofalowego projektu naukowego, którego realizacja była możliwa m.in. dzięki półrocznemu stażowi naukowemu na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Niemczech otrzymanemu w ramach konkursu Niemieckiej Organizacji Wymiany Akademickiej (DAAD) na najlepszy projekt badawczy młodych doktorów (2012) oraz dzięki stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców (2012–2015).

Powodem wyboru tematu było spostrzeżenie, iż tłumaczeniu a vista translatorycy poświęcili do tej pory bardzo mało miejsca w opisach teoretycznych i jeszcze mniej w badaniach empirycznych. Taki stan rzeczy wydawał się zaskakujący, biorąc pod uwagę odnotowywany

¹ Należy zaznaczyć, że w tym samym roku (2015) ukazała się niemieckojęzyczna monografia J. Żmudzkiego „Blattdolmetschen in paradigmatischer Perspektive der anthropozentrischen Translatorik” (J. Żmudzki 2015), której publikacja zbiegła się z ostatnimi pracami redakcyjnymi nad opisaną monografią.

² Znaleziono monografie w tym temacie, to: M.A. Jiménez Ivars 1999, I. Kautz, 2010, Ch. Parkin 2012, J. Żmudzki 2015.

wzrost zapotrzebowania na tłumaczenie a vista, oraz to, iż stanowi ono niezmiernie interesujący poznawczo przedmiot badań z uwagi na swoją specyfikę.

Specyfika ta wynika ze swoistej dwoistości tłumaczenia a vista, polegającej na występowaniu różnych postaci wyrażeniowych tekstu źródłowego i tekstu docelowego, tzn. formy graficznej sygnału odbieranego i formy audialnej sygnału tworzonego przez tłumacza. Na specyfikę tę składa się także charakterystyczny aspekt procesualny: formułowanie wypowiedzi ustnej w J2 odbywa się niemal równocześnie z recypowaniem wypowiedzi pisemnej sformułowanej w J1. W konsekwencji trudność tłumaczenia a vista powodowana jest symultanicznością działań translacyjnych, tj. symultanicznością złożonych operacji mentalnych determinujących działania translacyjne, jak również presją czasową oraz sugestywnością i siłą oddziaływania bodźca w formie wizualnej. To wszystko sprawia, że tłumaczenie to wymaga, co udowadniam w prowadzonych badaniach, bardzo dużego wysiłku kognitywnego.

Novum monografii zasadza się także na tym, iż rozważa eksploracyjne i poznawcze możliwości metody eyetrackingowej w translatoryce na podstawie wyników obszernych analiz okulograficznych, weryfikując wykorzystywane parametry okoruchowe i różne jednostki analizy, przyczyniając się tym samym do zarysowania ram metodologicznych (jak dotąd artykuły ukazujące się w zakresie translatoryki okulograficznej w Polsce nie poruszały takich zagadnień metodologicznych, jak: weryfikacja i zasadność użycia wybieranych parametrów okulograficznych, weryfikacja jednostek analizy czy ograniczenia wnioskovania na podstawie stosowanej metody).

Eyetracking, czyli okulografia, to metoda badawcza polegająca na rejestracji ruchów gałek ocznych i analizie wskaźników aktywności wzrokowej podczas percepcji i przetwarzania informacji. Światło podczerwone odbija się od źrenicy i rogówki, a następnie jest przechwytywane przez czujniki kamery. Obraz ruchów gałek ocznych zostaje nałożony na obraz/ tekst, na który patrzył probant, dzięki temu można generować filmy, obrazy, mapy cieplne oraz mapy ścieżek wzroku, jak również ekstrahować dane liczbowe dotyczące każdego z parametrów okoruchowych do badań statystycznych.

Metoda ta w translatoryce światowej wykorzystywana jest dopiero od około 10 lat (i to nadal w niedużym zakresie). Pierwsze próby jej wykorzystania na gruncie translatoryki polskiej podjęto ok. 5 lat temu. W sumie kierunek badań nazywany tu translatoryką okulograficzną (jako pierwszy użył tej nazwy S. Grucza 2016) jest bardzo młodym działem translatorycznego poznania. Z tego też powodu brakuje jeszcze klarownych wyznaczników metodologicznych. Prezentowana monografia jest próbą odpowiedzi na to zapotrzebowanie³.

W monografii przeprowadzona została analiza, która miała przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie: czy na podstawie danych okulograficznych możliwe jest, a jeśli tak, to w jakim zakresie, wnioskovanie o specyfice badanego procesu translacyjnego, w tym o poziomie obciążenia kognitywnego i zachodzących procesach mentalnych? To z kolei sprowokowało kolejne pytanie: w jakim zakresie odpowiedzi otrzymane w odniesieniu do tłumaczenia a vista można uznać za odpowiedzi generalne, odnoszące się do możliwości wnioskovania o charakterze mentalnym innych procesów translacyjnych. W monografii podjęto się również weryfikacji niektórych z dotychczasowych praktyk i założeń metodologicznych, czyli sprawdzono miarodajność i wiarygodność najczęściej używanych parametrów okulograficznych w odniesieniu do różnych jednostek analizy, by ocenić, które z nich są najbardziej uniwersalne na wszystkich obszarach zainteresowania (tzw. AOI) w badaniu obciążenia kognitywnego.

W pierwszej kolejności jednak została podjęta próba ujęcia tłumaczenia a vista w jednolite ramy translatoryczne oraz uporządkowania dyskusji translatorycznej odnośnie do danego typu

³ Należy dodać, iż w przypadku wielu terminów z zakresu eyetrackingu, dla których brak było ekwiwalentów w polskiej literaturze przedmiotu i zazwyczaj stosowane były angielskie zapożyczenia, zostały zaproponowane autorskie propozycje polskojęzycznych nazw. Ujednoliconą została też pisownia nazw dotychczas używanych w polskich publikacjach. Ich forma oraz pisownia zyskały akceptację Rady Języka Polskiego i jej honorowego przewodniczącego, prof. W. Pisarka.

translacyjnego na podstawie dotychczasowych propozycji oglądu tłumaczenia a vista. Za ramy teoretyczne przyjąłm szeroko rozumianą koncepcję holistyczną translatoryki, obierając za jej główną oś założenia translatoryki antropocentrycznej, a jako ramy analityczne posłużyły mi podstawy metodologiczne badań okulograficznych. Takie umocowanie rozważań i badań pozwoliło na zgłębienie specyfiki analizowanego aktu tłumaczeniowego.

Monografia podzielona jest na następujące części: wstęp, cztery rozdziały główne, wnioski końcowe oraz spis bibliografii.

We wstępie zarysowana została poruszana problematyka, wskazane zostały wyzwania i ograniczenia, przed którymi stanęła współczesna translatoryka, jak również jej nowe metody badawcze. Przedstawione zostały przyczyny mojego naukowego zainteresowania się tłumaczeniem a vista.

Pierwszy rozdział pracy to zaprezentowanie poglądu na zagadnienie holistyczności translatoryki mimo jej wieloaspektowości, czyli uargumentowanie stanowiska, iż holistyczna teoria translatoryczna jest jak najbardziej możliwa, a wręcz potrzebna do dalszego rozwoju dyscypliny. Za centralną oś dla holistycznej koncepcji translatoryki obrałam antropocentryczną teorię rzeczywistych języków ludzkich, uzupełnioną innymi wybranymi nurtami translatorycznymi. U podstaw przyjętego podejścia leży akceptacja dialektyczności zagadnienia translacji i translatoryki w ogóle, jak również uznanie komplementarności pojawiających się nurtów i koncepcji. Z kolei zadaniem poznawczym współczesnej translatoryki holistycznej powinno być, moim zdaniem, badanie procesów mentalnych (poprzez analizę ich indyktorów) zachodzących podczas działalności tłumaczeniowej. Tym bardziej, że w ostatnich latach poszerzyły się możliwości aparaturowe, umożliwiające badanie reakcji (również mentalnej) organizmu na bodźce. Polska translatoryka powinna jak najszybciej zacząć z nich korzystać, by zapewnić dalszy rozwój dyscypliny, która ma mocne polskie tradycje (np. O. Wojtasiewicz 1957), i by dogonić w tym zakresie państwa Europy Zachodniej.

Rozdział drugi przedstawia wyniki krytycznej oceny dotychczasowych prób opisu tłumaczenia a vista. Podjęta została próba uporządkowania chaosu terminologicznego występującego w polskiej, włoskiej, angielskiej, niemieckiej, jak również rosyjskiej literaturze przedmiotu oraz przedstawione zostały propozycje wyjścia z tego impasu. Następnie przedstawiona została kompleksowa rekonstrukcja historii naukowego zajmowania się tłumaczeniem a vista. Historię tę dzielę na kilka etapów: rozważania na płaszczyźnie klasyfikacyjnej, konstruowanie modeli mentalnych, próby eksplikacji eksperymentalnej oraz powrót do rozważań klasyfikacyjnych. Etapy te zamykają się tematycznie w spójne koncepcje i układają chronologicznie, dzięki czemu można mówić o rozwoju naukowego dyskursu wokół tłumaczenia a vista.

Rozdział trzeci prezentuje zarys historii badań okulograficznych, szczególnie w zakresie badań nad recepcją tekstu, jak również aparaturę oraz zakres zastosowania eyetrackingu. Przedstawiam też determinanty aktywności wzrokowej oraz krytycznie dyskutuję wskaźniki aktywności okoruchowej wymieniane w literaturze przedmiotu jako indykatory obciążenia kognitywnego. Prezentuję również pogląd na obciążenie kognitywne zgodnie ze współczesnymi nurtami w psychologii poznawczej przez pryzmat lingwistyczny.

W rozdziale czwartym omawiam wyniki przeprowadzonych badań⁴. Scharakteryzowane zostały warunki eksperymentu, dobór materiałów i grupy badanych, jak również określone zostały pytania badawcze i hipotezy. Główną część tego rozdziału stanowi prezentacja rezultatów prowadzonych badań.

Eksperyment składał się z dwóch części: badania właściwego na grupie eksperymentalnej (wykonującej tłumaczenie a vista) oraz badania kontrolnego na grupie kontrolnej (mającej za zadanie: czytanie ze zrozumieniem). Proces czytania ze zrozumieniem został wybrany jako proces bazowy pod względem obciążenia kognitywnego (czyli z założenia nie wiążący się ze zbyt wysokim jego poziomem), by móc w procesie odniesienia oszacować, z jak dużym obciążeniem

⁴ Badania prowadziłam w Laboratorium Eksperymentalnej Lingwistyki Okulograficznej (LELO) (zob. www.lelo.uw.edu.pl).

kognitywnym mamy do czynienia podczas tłumaczenia a vista. Takie ustawienie eksperymentu umożliwiło także zbadanie, czy w ogóle, a jeśli tak, to na ile, miarodajne są wybrane wskaźniki aktywności wzrokowej w ocenie obciążenia kognitywnego przy porównaniu dwóch procesów.

Materiał tekstowy użyty w eksperymencie to tekst prasowy w języku polskim o tematyce politycznej. Tekst został wybrany celowo z uwagi na znajdujące się w nim elementy mogące powodować różnego rodzaju problemy translacyjne. Został on podzielony na różne jednostki analizy: 1) cały tekst, 2) akapity, 3) zdania i 4) wyrazy. Materiał badawczy z kolei stanowiło łącznie 36 nagrań ścieżek wzroku badanych, 18 nagrań w grupie eksperymentalnej i 18 nagrań w grupie kontrolnej (wyselekcjonowanych z 53 wstępnie otrzymanych nagrań). Jest to duża próba, biorąc pod uwagę dotychczasowe badania w zakresie translatoryki okulograficznej, w których probanci muszą wykonać tłumaczenie (por. S. Göpferich/ A.L. Jakobsen/ I.M. Mees 2008). Na poziomie każdej jednostki analizy zbadano następujące wskaźniki aktywności wzrokowej: czas fiksacji i sakad, znormalizowany czas fiksacji i sakad (niezależny od wielkości obszaru zainteresowania), liczbę fiksacji, liczbę rewizyt, średnią fiksację i średnicę źrenicy. Dodatkowo na poziomie całego tekstu zanalizowano czas realizacji zadania, wygenerowano mapy ścieżek wzroku, mapy cieplne oraz mapy z przestrzennymi ruchami sakadowymi.

Analizy na poziomie różnych jednostek komponentalnych tekstu okazały się procedurą niezmiernie pracochłonną, ale przynoszącą nad wyraz ciekawe rezultaty. Umożliwiły one bowiem ocenę zależności parametrów okoruchowych od wielkości i rodzaju wybranego obszaru zainteresowania (= jednostki analizy). Procedura taka umożliwiła również ocenę tego, analiza której z jednostek i którego z parametrów pozwala na uzyskanie najbardziej miarodajnych i eksplikatywnych wyników. Ponadto przyniosła zaskakujące (w świetle dotychczasowych interpretacji) wyniki, rewidujące w znaczący sposób postrzeganie niektórych z parametrów okulograficznych. W sumie przyjęta procedura analityczna pozwoliła na otrzymanie takich rezultatów, na podstawie których można było sformułować podstawę epistemiczną i metodologiczną dla translatoryki okulograficznej w tym zakresie.

Ostatnia część rozdziału czwartego poświęcona jest „przestrzennym ruchom sakadowym”⁵, tj. sakadom skierowanym w przestrzeń poza bodźcem. Ich rejestracja była efektem nieoczekiwanym, umożliwiła jednak sformułowanie na ich podstawie interesujących uwag ogólnych. Okazało się bowiem, iż ruchy takie pozwalają „uwolnić” dodatkowe zasoby mentalne potrzebne do przeskanowania pamięci długotrwałej. Otrzymane wyniki kwestionują dodatkowo założenia teorii NLP (programowania neurolingwistycznego), jakoby kierunek patrzenia był związany z intencją badanych (kłamstwo vs. przypominanie sobie) i rodzajem przetwarzanej informacji.

We wnioskach końcowych dokonuję podsumowania prowadzonej dyskusji teoretycznej, jak również badań empirycznych, czyli przybliżam to, co okazało się relewantnym dla translatoryki, jak i metodologii eyetrackingowej.

Najważniejsze wnioski z przeprowadzonych przeze mnie rozważań i badań można syntetycznie przedstawić w następujący sposób:

Wnioski ogólne

- 1) Należy zakończyć prowadzenie dyskursu translatorycznego wokół tłumaczenia a vista na poziomie klasyfikacyjnym. Dyskusje takie, trwające od ponad 50 lat, prowadzą do zawężenia rozważań i braku możliwości głębszego poznania tego aktu translacyjnego. Zrobić to można jedynie, przyznając mu status odrębnego typu tłumaczeniowego. Nie oznacza to jednak definiowania go jako hybrydy łączącej cechy tłumaczenia ustnego i cechy tłumaczenia pisemnego, gdyż procesy mentalne towarzyszące wykonywaniu omawianego aktu są specyficzne i właściwe tylko jemu. Należałoby również jak najszybciej wyjść z impasu terminologicznego oraz definicyjnego, gdyż chaos panujący w obrębie nazw i zakresu znaczeniowego utrudnia prowadzenie dyskursu w tym temacie.

⁵ Autorska propozycja nazwy.

- 2) Rozważania dotyczące tłumaczenia a vista prowadzić należy w ramach holistycznej koncepcji translatoryki. Tylko takie umocowanie rozważań na tle rozległej perspektywy translatorycznej umożliwi szeroko zakrojoną analizę wszystkich aspektów analizowanego procesu translacyjnego oraz całościowe spojrzenie na specyfikę układu translacyjnego tłumaczenia a vista.
- 3) Uznanie holistycznej komplementarności teorii translatorycznych jest możliwe, gdyż pomimo wysuwania w ich ramach na plan pierwszy różnych elementów układu translacyjnego same elementy jako takie nie ulegały zmianie, co stanowi *constans* omawianego zakresu rzeczywistości. Centralnym elementem układu translacyjnego pozostaje tłumacz, jego właściwości translacyjne oraz zachodzące na ich podstawie procesy, gdyż to dzięki nim ma miejsce akt tłumaczeniowy. Uznanie szeroko pojmowanych właściwości translacyjnych tłumacza i wynikających z nich operacji mentalnych za prymarny przedmiot translatoryki umożliwi dalszą pracę nad holistyczną teorią translatoryczną, a także otwiera możliwości holistycznego poznania tych właściwości.
- 4) Badanie translacyjnych procesów mentalnych w drodze analizy indykatorów tych procesów to, moim zdaniem, kluczowe zadanie poznawcze stojące przed współczesną translatoryką. Wykonanie tego zadania umożliwiają obecnie coraz bardziej zaawansowane aparaturowe sposoby badania reakcji (również mentalnych) organizmu na bodźce.

Wnioski odnośnie do tłumaczenia a vista

- 5) Tłumaczenie a vista to specyficzny odrębny (od tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego) typ tłumaczeń. Stanowi on określony rodzaj operacji kognitywno-komunikacyjnych polegających na odbieraniu bodźca wejściowego w formie tekstu pisemnego sformułowanego w J1 i niemal jednoczesnym tworzeniu odpowiadającego oryginałowi tekstu docelowego sformułowanego w J2 w postaci wypowiedzi ustnej. Dzięki temu, jak również dzięki aspektowi natychmiastowości wykonania tłumaczenia, działania translacyjne i operacje mentalne w nie zaangażowane (w dużym stopniu zachodzące symultanicznie względem siebie) są specyficzne tylko dla tłumaczenia a vista. A wysiłek koordynacyjny, używając terminologii D. Gile'a, łączący wysiłek recepcji tekstu pisemnego z niemal równoczesnym wysiłkiem produkcji tekstu ustnego jest typowy jedynie dla tego rodzaju tłumaczenia.
- 6) Tłumaczenie a vista wiąże się z bardzo wysokim poziomem obciążenia kognitywnego. Przyjmując, iż wartości wybranych wskaźników okoruchowych w dużym stopniu odzwierciedlają stopień zaangażowania procesów mentalnych w wykonywane zadanie, można przyjąć, że obciążenie kognitywne podczas tłumaczenia a vista jest kilka razy większe niż obciążenie podczas procesu kontrolnego, czyli czytania ze zrozumieniem. Uzyskane wyniki badań wskazują na prawie trzy razy większe obciążenie kognitywne podczas tłumaczenia a vista.
- 7) Różnice zachodzące między procesem eksperymentalnym a procesem kontrolnym w odniesieniu do wszystkich badanych wskaźników okoruchowych są istotne statystycznie. Średnia czasu wszystkich fiksacji i sakad w tłumaczeniu a vista była 2,5 razy większa niż w przypadku czytania ze zrozumieniem, a średnia liczby fiksacji była prawie dwa razy większa. Największa jednak różnica wystąpiła w średniej liczby rewizyt – w tłumaczeniu a vista odnotowano 3,6 razy większy wynik. Różnica wystąpiła również w średniej czasu średnich fiksacji – w tłumaczeniu a vista wyniosła o ok. 48 ms więcej niż w czytaniu.
- 8) Istotna była również różnica we wskaźniku rozszerzenia źrenicy pomiędzy badanymi procesami na poziomie całego tekstu – w tłumaczeniu a vista średnica źrenicy była o 0,73 mm większa (jest to znacząca wartość różnicująca dla tego parametru psychofizjologicznego). To, że źrenice reagują na wysiłek mentalny związany z zadaniem kognitywnym lub na stres i emocje, było od dawna wiadome, jednak zaskakująca jest skala tej reakcji. Przyjmuje się bowiem, że zmiany związane z obciążeniem kognitywnym

lub emocjami to zazwyczaj rozszerzenie źrenicy o około pół milimetra (zob. D. Kahneman 1973).

- 9) Wyniki w odniesieniu do parametrów okulograficznych na poziomie całego tekstu wykazały wyraźne różnice związane z percepcją tekstu i recepcją informacji podczas procesu eksperymentalnego i kontrolnego, ukazując tym samym specyfikę percepcyjną tłumaczenia a vista. W tłumaczeniu a vista odnotowano bardzo dużą liczbę fiksacji (długich oraz bardzo długich), jak również bardzo wysoką liczbę rewizyt. Obszar objęty polem widzenia peryferyjnego przybierał podczas tłumaczenia a vista zdecydowanie większe rozmiary niż podczas czytania ze zrozumieniem (powodem jest duża presja czasowa). Ruch sakadowy podczas tłumaczenia a vista odznaczał się zdecydowanie większą nieregularnością niż podczas czytania ze zrozumieniem. W tłumaczeniu a vista rejestrowano sakady poziome, pionowe, ukośne, regresywne oraz sakady wykraczające poza obszar tekstu, tj. przestrzenne ruchy sakadowe w różnych kierunkach.
- 10) W proces tłumaczenia a vista w znaczącym stopniu zaangażowane są operacje na poziomie pamięci długotrwałej, co pokazały wyniki badań okulograficznych. To te operacje m.in. przyczyniają się do tak dużego obciążenia kognitywnego podczas analizowanego aktu tłumaczenia i determinują również charakterystyczną aktywność wzrokową (przestrzenne ruchy sakadowe).

Wnioski dotyczące miarodajności wybranych parametrów okoruchowych

- 11) Wszystkie parametry mogą zostać w określonym zakresie uznane za indykatory stopnia obciążenia kognitywnego, ale w różnym stopniu i nie na wszystkich jednostkach analizy. Najbardziej uniwersalnymi na każdym badanym poziomie okazały się być: wskaźnik czasu fiksacji i sakad, liczba fiksacji oraz liczba rewizyt.
- 12) W tłumaczeniu a vista zwiększone wartości wskaźników czasu fiksacji i sakad, liczby fiksacji oraz liczby rewizyt odnotowano na takich elementach w tekście, które były dla badanych trudne pod względem translacyjnym. Można zatem stwierdzić, że wskaźniki te odzwierciedlają w przeprowadzonych badaniach stopień trudności translacyjnej i związane z nią obciążenie kognitywne.
- 13) Pozostałe wskaźniki, średniej fiksacji i rozszerzenia źrenicy, przy porównaniu procesów między sobą (tzn. na poziomie całego tekstu) okazały się miarodajne, jednak już na poziomie mniejszych niż tekst lub akapit jednostek analizy nie wykazywały zależności z trudnością translacyjną lub istotnością semantyczną. Należy stwierdzić zatem, że miarodajność tych wskaźników okoruchowych maleje poznawczo wraz ze zmniejszaniem się rozmiaru jednostki analizy.
- 14) Co się tyczy wskaźnika średniej fiksacji, to im mniejsza była jednostka analizy, tym bardziej stawało się widoczne, że odsyła on do innego zakresu działalności kognitywnej niż pozostałe parametry (czas fiksacji i sakad, liczba fiksacji oraz liczba rewizyt). Jego wartości w ramach jednego procesu nie wskazują na trudności translacyjne bądź recepcyjne.
- 15) Wskaźnik rozszerzenia źrenicy jest najbardziej miarodajny w odniesieniu do dużych jednostek analizy, wyraźnie wskazuje wtedy zadanie wymagające od probantów większego wysiłku kognitywnego.
- 16) Miarodajność wskaźnika rozszerzenia źrenicy zmniejsza się jednak wraz ze zmniejszaniem się jednostki analizy, co jest związane ze specyfiką działania układu nerwowego. Układ współczulny, który powoduje podwyższenie stanu gotowości organizmu w momencie zagrożenia, stresu lub obciążenia kognitywnego, działa bardzo szybko i źrenice rozszerzają się natychmiastowo. Układ parasympatyczny, który odpowiada za powrót do stanu spokoju, działa wolniej, więc ponowne zwężenie się źrenicy nie nastąpi tak szybko jak jej rozszerzenie, a na pewno zmiana nie zajdzie z wyrazu na wyraz, czyli z mniejszych jednostek analizy na następne.
- 17) Stopień miarodajności poznawczej jednostki analizy (czyli jednostki komponentalnej tekstu) jest zatem zależny od jej rozmiaru i rodzaju wskaźnika aktywności wzrokowej, który będzie w jej ramach rozpatrywany, bowiem nie każdy z wybranych wskaźników

okoruchowych jest miarodajny na mniejszych jednostkach analizy. Wybranie różnych jednostek komponentalnych tekstu do analizy na poziomie okulograficznym ujawniło zatem ograniczenia zastosowania niektórych parametrów okulograficznych.

18) Podczas tłumaczenia a vista zarejestrowano liczne przestrzenne ruchy sakadowe, czyli sakady (a co za tym idzie fiksacje) skierowane poza obszar tekstu. Analizy potwierdziły, iż ich obecność wskazuje na przeszukiwanie pamięci długotrwałej. Jeżeli występuje duży wysiłek kognitywny związany z poszukiwaniem informacji w pamięci długotrwałej, probanci „uciekają” wzrokiem od bodźca i fiksują wzrok poza tekstem, co umożliwia im dalsze przetwarzanie informacji i zredukowanie obciążenia kognitywnego. To oznacza, że dodatkowym parametrem w badaniu obciążenia kognitywnego (w przypadku zaangażowania pamięci długotrwałej) mogą być przestrzenne ruchy sakadowe.

19) Uzyskane wyniki kwestionują stwierdzenia M. Justa i P. Carpenter (1980), które na ponad 30 lat zdeterminowały myślenie okulograficzne, a które zakładały, że wyraz jest przetwarzany tak długo, jak długo jest fiksowany. Przestrzenne ruchy sakadowe bardzo wyraźnie pokazują, że przetwarzanie informacji odbywa się nie tylko podczas fiksacji na określonym elemencie.

Otrzymane rezultaty i poczynione spostrzeżenia w znacznym stopniu uzupełniają wyniki międzynarodowych badań prowadzonych w tym zakresie w ostatnich latach, potwierdzają bowiem przyczyny występowania przestrzennych ruchów sakadowych, wskazują na określone procesy kognitywne odbywające się podczas nich oraz podkreślają rolę, jaką pełnią one podczas przetwarzania informacji.

Powyższe wywody pozwalają mi wyrazić nadzieję, że przeprowadzone badania okulograficzne, jak również zawarte w monografii rozważania teoretyczne, przyczynią się do:

- uporządkowania dyskursu wokół tłumaczenia a vista, zarówno w zakresie terminologicznym, jak i definicyjnym oraz klasyfikacyjnym;
- wyodrębnienia tłumaczenia a vista jako niezależnego typu tłumaczeniowego, co umożliwi zgłębienie i rozszerzenie ram jego poznania;
- przybliżenia specyfiki recepcji tekstu podczas tłumaczenia a vista oraz poziomu obciążenia kognitywnego, z którym związane jest jego wykonywanie;
- zwrócenia uwagi na przestrzenne ruchy sakadowe jako na dodatkowy indyktor procesów kognitywnych w tłumaczeniu i ich rolę w procesie przetwarzania informacji;
- potwierdzenia, że w proces tłumaczenia a vista zaangażowane są procesy na poziomie pamięci długotrwałej;
- zakwestionowania założeń, iż element jest przetwarzany tylko wtedy, gdy trwa na nim fiksacja;
- wykazania, że parametry okulograficzne takie, jak: czas wszystkich fiksacji i sakad, liczba fiksacji oraz liczba rewizyt są na każdej jednostce analizy najbardziej uniwersalnymi indykatorami obciążenia kognitywnego;
- ukazania, że wskaźnik średniej fiksacji oraz wskaźnik rozszerzenia źrenicy to jedynie relatywne indykatory procesów kognitywnych i obciążenia kognitywnego;
- otwarcia drogi do dalszych badań z zakresu translatoryki okulograficznej.

Należy podkreślić, że implementacja badań eyetrackingowych w translatoryce rozszerza nie tylko spektrum narzędzi badawczych tej dyscypliny, ale przede wszystkim granice poznawcze, wzbogacając opis eksplikatywno-teoretyczny. Z pewnością badania te przyczyniają się do przybliżenia odpowiedzi na pytanie, jakie procesy mentalne i w jakim stopniu zachodzą podczas aktu tłumaczenia. Choć zalecana jest w tym przypadku ostrożność w formułowaniu wniosków, a raczej w stawianiu kolejnych hipotez, gdyż nie mamy tu bezpośredniego dostępu do mózgu i nie możemy z pewnością stwierdzić, jak dokładnie przebiegają określone procesy. Stawiane wnioski są jednak hipotezami bardziej szczegółowymi, dalej idącymi i o dużym stopniu wiarygodności, jako że poparte są wynikami badań empirycznych, a takich właśnie argumentów potrzebuje współczesna translatoryka.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych)

Syntetycznie mój dorobek publikacyjny można przedstawić następująco:

Monografie	1
Monografie wieloautorskie (redaktor naukowy)	5
Artykuły naukowe: w czasopismach naukowych i monografiach wieloautorskich	24 <i>(przed doktoratem – 9)</i>
Recenzje	2 <i>(przed doktoratem – 2)</i>
Sprawozdanie	1
Współredakcja czasopism naukowych <i>(Lingwistyka Stosowana, Komunikacja Specjalistyczna, Kwartalnik Neofilologiczny)</i>	32 tomy
Współredakcja serii naukowej <i>(Studi@ Naukowe, Debiuty Akademickie)</i>	35 tomów
Opracowania materiałów konferencyjnych	2
Łącznie	102

Brałam też aktywny udział w konferencjach naukowych. Współorganizowałam (po doktoracie) 6 konferencji naukowych (3 krajowe i 3 międzynarodowe). Aktywny udział w konferencjach brałam także jako uczestnik: łącznie wzięłam udział w 40 krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, w tym na 17 wystąpiłam z referatem (po doktoracie: udział w 21 konferencjach, w tym 12 z referatem), m.in. w Rosji, Niemczech, Chinach, Włoszech, Finlandii itd. (załącznik nr 5, pkt. I).

Uczestniczyłam też w licznych szkoleniach krajowych i zagranicznych, m.in. w Niemczech, Rosji, Izraelu (zał. 5 pkt. H), poszerzając warsztat metodologiczny. Odbyłam również liczne (18) zagraniczne staże naukowe (zał. 5. pkt. G), m.in. w Niemczech (Uniwersytet Kraju Saary, Uniwersytet w Konstancji, Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji, Uniwersytet Wolny w Berlinie), Rosji (Instytut Nauk Humanistycznych i Technologii Informacyjnych w Moskwie, Państwowy Uniwersytet Nauk Humanistycznych w Kaliningradzie, Smoleński Uniwersytet Państwowy), na Malcie (Uniwersytet Maltański), jak również staże dydaktyczne, m.in. na uniwersytetach w: Weronie, Pawii, Salerno, Sienie, Bolonii (zał. 5 pkt. M).

Jestem członkiem 5 stowarzyszeń naukowych: 3 krajowych (Polskie Towarzystwo Lingwistyki Stosowanej, Polskie Towarzystwo Neofilologiczne, Stowarzyszenie Germanistów Polskich) oraz 2 międzynarodowych (Internationale Vereinigung für Germanistik/ IVG, a od 2015 roku jestem przedstawicielem Polski w Komitecie zarządzającym międzynarodowej platformy naukowej COST).

Nawiązałam liczne naukowe kontakty międzynarodowe, które zaowocowały podpisaniem kilku umów o współpracy naukowej. Współprowadzę też kilka międzynarodowych projektów z zakresu eyetrackingu (m.in. z Włochami, Malcią, Rosją, Niemcami).

Rozwój warsztatu metodologicznego

Główne kierunki badawcze, którym poświęciłam szczególną uwagę to:

1. Lingwistyka tekstów specjalistycznych
2. Komunikacja biznesowa w ujęciu glottodydaktycznym
3. Komunikacja biznesowa w ujęciu translodydaktycznym
4. Translatoryka
5. Translodydaktyka⁶ specjalistyczna
6. Translatoryka okulograficzna

⁶ Autorska propozycja nazwy (zob. M. Płużyczka 2009).

Kierunki te ukazują pewną chronologię rozwoju moich rozważań i badań naukowych. Do poszczególnych obszarów powracałam na różnych etapach mojej działalności naukowej, więc chronologia konkretnych publikacji nieraz się przeplata. Niemniej jednak spoiwem wymienionych powyżej kierunków badawczych są zagadnienia tekstów specjalistycznych. Początkowo przedmiotem mojego zainteresowania były teksty z zakresu biznesu, takie jak teksty korespondencji handlowej, następnie teksty prawne i prawnicze, a w ostatnim czasie na plan pierwszy moich zainteresowań naukowych wysunęłam teksty o tematyce politycznej i gospodarczej, które stanowią materiał tekstowy w eksperymentach okulograficznych i teksty wyjściowe do tłumaczeń a vista.

Lingwistyka tekstów specjalistycznych

Teksty specjalistyczne, takie jak dokumenty handlowe i listy biznesowe oraz ustna komunikacja biznesowa, interesowały mnie początkowo ze strony czysto lingwistycznej. Efektem tego zainteresowania jest kilka artykułów, które powstały jeszcze przed doktoratem. Artykuł C-23, *Межнациональное деловое общение: проблемы этнопсихологии и этнолингвистики* (*Międzynarodowa komunikacja biznesowa: problemy etnopsychologii i etnolingwistyki*) poświęcony był etykietce językowej w komunikacji biznesowej, ze szczególnym uwzględnieniem różnic kulturowych, będących często przyczyną barier komunikacyjnych. Artykuł C-22, *Неологизмы с префиксойдом евро- в современных русском и польском языках* (*Neologizmy z prefiksoidem euro- we współczesnym języku rosyjskim i polskim*) jest poświęcony z kolei pojawiającej się w czasie jego powstawania coraz większej liczbie wyrazów, które tworzone za pomocą dodania prefiksoidu „euro-” w języku polskim i rosyjskim, co związane było z rozszerzeniem wspólnoty europejskiej o kolejne państwa, w tym także o Polskę. Natomiast artykuł C-21, *Деловое общение в России: определение и классификация деловых писем* (*Komunikacja biznesowa w Rosji: definicje i klasyfikacje korespondencji handlowej*), prezentuje klasyfikację korespondencji handlowej w Rosji, zależnie od celów, ale również od tematyki i struktury dokumentów. Artykuł C-20, *Стиль деловых писем и языковые средства, применяющиеся в них* (*Styl korespondencji biznesowej i środki językowe wykorzystywane w niej*), omawia specyfikę rosyjskiej pisemnej komunikacji biznesowej, główne jej cechy oraz typowe środki wyrażeniowe. Artykuł C-19, *Феномены политического дискурса* (*Fenomen dyskursu politycznego*), rozszerza te zainteresowania o teksty polityczne, a artykuł C-18, *О począтках языка правового на Руси*, o teksty prawne i prawnicze.

Komunikacja biznesowa w aspekcie glottodydaktycznym

Moje zainteresowania naukowe koncentrowały się na komunikacji biznesowej w języku rosyjskim także jako na specyficznym rodzaju interkulturowej komunikacji w aspekcie nauczania języka specjalistycznego. Były one wynikiem wcześniejszych zainteresowań tekstami dotyczącymi wstępnej negocjacyjnej korespondencji handlowej.

Pierwsze rezultaty i wnioski z moich badań zaprezentowałam w rozprawie magisterskiej: „Преддоговорная переписка в глоттодидактическом аспекте” (*Wstępna korespondencja negocjacyjna w aspekcie glottodydaktycznym*, 2003). Zamieszczone zostały w niej wyniki lingwistycznej analizy wstępnej korespondencji negocjacyjnej w języku rosyjskim, jak również opisane zostały wybrane teorie z zakresu psychologii, dydaktyki i lingwistyki, które w moim mniemaniu można by przyjąć za podstawę naukową do opracowania metodyki glottodydaktycznej i odpowiednich skryptów ćwiczeń. Przeprowadzone rozważania doprowadziły do konkluzji, że podejście kognitywne, ramowe, dyskursywne i komunikacyjne, należą do najbardziej efektywnych w kształceniu sprawności komunikacyjnych w tym zakresie. Zaproponowałam także system ćwiczeń, wspierających kształtowanie u studentów sprawności recepcji i produkcji tekstów handlowych w języku rosyjskim.

W kolejnych pracach rozwijałam powyższy wątek. W artykule C-16 *Обучение восприятию текста в дидактике специального языка* (*na materiale текстов*

преддоговорной переписки) [Kształcenie w zakresie recepcji tekstu w dydaktyce języka specjalistycznego (na materiale tekstów korespondencji handlowej)], zaprezentowałam w skrócie najważniejsze wnioski dotyczące kształcenia sprawności recepcyjnych przy prowadzeniu korespondencji handlowej w języku rosyjskim, prezentując przykłady ćwiczeń opartych głównie na podejściu ramowym, dzieląc je na ćwiczenia przedtekstowe, tekstowe i potekstowe.

Komunikacja biznesowa w aspekcie translodydaktycznym

W innych pracach przeniostałam moje rozważania nad komunikacją biznesową na grunt translodydaktyki, co było związane z prowadzeniem warsztatów tłumaczeniowych w tym zakresie oraz pracy jako tłumacz pisemny i ustny. I tak artykuł C-24, „*Język rosyjski w sferze biznesu*” w aspekcie translatorycznym, rozważa zagadnienie komunikacji biznesowej w języku rosyjskim w aspekcie kształcenia przyszłych tłumaczy. Tekst ten jest wynikiem krytycznej refleksji nad wartością dydaktyczną podręczników do nauczania rosyjskiego języka biznesu. Przede wszystkim jednak, jest on refleksją nad zagadnieniami dotyczącymi metodyki nauczania tłumaczenia pisemnego w zakresie tekstów specjalistycznych. Pytanie, które postawiłam, brzmiało: czy w ogóle, a jeśli tak, to w jakim stopniu, podręczniki do nauki rosyjskiego języka biznesu, mogą być przydatne w kształceniu kompetencji translatorskiej w toku akademickich studiów tłumaczeniowych. Krytyczna odpowiedź na postawione pytanie skłoniła mnie do zastanowienia się nad propozycją zakresu materiału dydaktycznego relewantnego z punktu widzenia efektywnego kształtowania kompetencji translatorskiej w zakresie tekstów biznesowych. W warstwie praktycznej sformułowałam postulat konieczności tworzenia dedykowanych materiałów translodydaktycznych opartych na fundamentach naukowych.

Translatoryka

W obrębie rozważań czysto translatorycznych szczególną uwagę poświęciłam zagadnieniom ekwiwalencji i bezekwiwalentowości. W publikacji C-17, *Степень адекватности предполагаемых эквивалентов при юридическом переводе* (*Stopień adekwatności ekwiwalentów w przekładzie tekstów prawnych i prawniczych*), przedstawiłam wyniki moich rozważań dotyczące technik translacyjnych stosowanych podczas przekładu tekstów prawnych i prawniczych zależnie od przyjętej przez tłumacza ogólnej strategii tłumaczeniowej oraz w zależności od rodzaju adresata (bliski vs. daleki). W artykule prezentuję wyniki przeprowadzonej analizy kontrastywnej ekwiwalentów dla wybranych terminów prawnych systemu brytyjskiego oraz rosyjskiego. Wskazuję na możliwości zastosowania różnych technik translacyjnych, akcentując zalety ukierunkowania się w stronę ekwiwalencji formalnej proponowanej przez E. Nide, nie traktując jej rzecz jasna skrajnie. Takie podejście może bowiem wzbogacać przekład, podkreślając odmienność kultury wyjściowej i zapoznając z nią adresata. Podważa tym samym też mit nieprzekładalności w przypadku nieprzystawalności kultur lub systemów.

Dyskusję powyższych zagadnień rozwijam znacząco w artykule C-11, *Bezekwiwalentowość a kontekst kulturowy w tłumaczeniu specjalistycznym*. W pracy tej krytycznie odnoszę się do stosowanych w literaturze przedmiotu określeń „nieprzekładalność” i „nieprzetłumaczalność”. Przyjmując, że ekwiwalencja nigdy nie jest tożsamością, a reakcja odbiorcy docelowego nigdy nie będzie tożsama z reakcją odbiorców źródłowych, poszerzamy spektrum możliwości translacyjnych, kierując się w stronę *adekwatności* i *odpowiedniości*. Z tego też powodu w artykule proponuję, by zagadnienie dotyczące terminów nie mających bezpośrednich odpowiedników w języku docelowym nazywać „leksyką bezekwiwalentową”, a nie „nieprzekładalnością”. Istnieje szereg technik tłumaczeniowych pozwalających na uwzględnienie, nawet daleko idących, różnic kulturowych. Omawiając je, pokazuję, iż można je podzielić na takie, które kierują się w kierunku Nide’owskiej ekwiwalencji formalnej i realiów obszaru języka J1, oraz na takie, które idą w kierunku ekwiwalencji dynamicznej, zorientowanej na kulturę języka docelowego. Kierując się w stronę realiów źródłowych, odrzucam klasyczny

postulat analogicznej reakcji odbiorcy źródłowego i docelowego, uznając go za mit niezgodny z ideą tłumaczenia realnego. Przedstawiam argumenty przemawiające za technikami skierowanymi ku ekwiwalencji formalnej, od których translatoryka często odchodzi w stronę dynamizmu i funkcjonalizmu. Wskazuję na to, że tłumacz powinien nieraz specjalnie zachować inność przekładu (w znaczeniu nawet bergmanowskiego podkreślenia Obcego) i uświadamiać tę inność również odbiorcom finalnym, poszerzając ich wiedzę na temat realiów kraju języka wyjściowego i przyczyniając się tym samym do rozszerzenia komunikacji interkulturowej.

Zagadnienie leksyki bezekwiwalentowej stanowi jeden z największych problemów translacyjnych, co pokazały badania przeprowadzone przeze mnie w 2008 roku, i równocześnie problem, a raczej wyzwanie translodydaktyczne – co opisałam w rozprawie doktorskiej.

Translodydaktyka specjalistyczna

Najwięcej refleksji i rozważań naukowych w pracy akademickiej, jak również i dydaktycznej, poświęciłam translodydaktyce specjalistycznej, szczególnie w okresie, gdy dyscyplina ta była poddawana na nowo próbom redefiniowania, określenia teleologicznego i eksplikacji.

Określenia „translodydaktyka” i „translodydaktyka specjalistyczna” to moje autorskie propozycje na określenie odpowiednio: *dydaktyki translacji* oraz *dydaktyki translacji tekstów specjalistycznych*, zakładające rozszerzenie omawianych dyscyplin również o rozumienie naukowego zajmowania się kształceniem tłumaczy. Powodem stworzenia nowych nazw była również potrzeba znalezienia jednowyrazowego, ekonomicznego językowo, terminu. Zaproponowałam obie nazwy w 2009 roku w rozprawie doktorskiej: *Psycholingwistyczne aspekty dydaktyki translacji tekstów specjalistycznych (na materiale rosyjskich tekstów prawnych)* oraz w artykule C-14, *Dydaktyka translacji – rozważania terminologiczne*. Terminy stworzone zostały przez analogię do terminu „glottodydaktyka”, w zgodzie ze słowotwórczymi zasadami tworzenia nazw w języku polskim, co zostało rozpatrzone wraz z innymi propozycjami nazw w wymienionych wyżej publikacjach. Warto zaznaczyć, że terminy znalazły zastosowanie w jednostkach akademickich, jak również w publikacjach translatorycznych innych autorów.

Najbardziej obszernym wynikiem moich rozważań translodydaktycznych jest rozprawa doktorska *Psycholingwistyczne aspekty dydaktyki translacji (na materiale rosyjskich tekstów prawnych)*. Rozprawa poświęcona jest zagadnieniom optymalizacji procesu kształcenia tłumaczy tekstów specjalistycznych i próbą sprowokowania dyskusji nad opracowaniem kompleksowej metodyki dotyczącej translodydaktyki specjalistycznej. Jej przygotowanie zbiegło się z rozpoczęciem w Polsce intensywnych instytucjonalnych badań nad teorią tekstów specjalistycznych i językami specjalistycznymi oraz powstaniem jednostek akademickich kształcących studentów w zakresie tłumaczenia specjalistycznego.

W pracy podjęłam próbę odpowiedzi na pytania: jak można udoskonalić proces kształcenia kompetencji translacyjnych, jakie materiały pomagają w ich rozwinięciu, jakie treści nauczania temu sprzyjają oraz w jakim zakresie koncepcje translatoryczne, glottodydaktyczne i lingwistyczne mogą stanowić naukowe podstawy opracowania metodyki dydaktyki translacji. Podjęłam próbę stworzenia propozycji metodycznej opartej na wybranych podejściach i nurtach lingwistycznych, jak również psychologicznych i dydaktycznych, nazywając opisane założenia metodą pragmatyczno-selektywną. W rozprawie zaproponowałam także zestaw spójnych ćwiczeń do zajęć z tłumaczeń pisemnych tekstów prawnych. Jego dydaktyczny potencjał poddany został weryfikacji eksperymentalnej. Eksperymenty wykazały, że badani korzystający z dedykowanych ćwiczeń zwiększyli średnio dwukrotnie swoją kompetencję translatorską w danym zakresie. Wyniki badań wskazały więc na pilną potrzebę wprowadzenia tego rodzaju ćwiczeń, ukierunkowanych na radzenie sobie z określonymi trudnościami translacyjnymi. Potrzebę tę potwierdziły również ankiety przeprowadzone wśród studentów.

Po uzyskaniu stopnia doktora moje zainteresowania naukowe nadal skupiały się na translodydaktyce specjalistycznej. Wynikiem tego zainteresowania są m.in. artykuły C-13, *Dydaktyka translacji tekstów specjalistycznych – aspekt metodyczny*, i C-12, *Ćwiczenia*

specjalistyczne w kształceniu tłumaczy – eksperyment badawczy, w których przedstawiłam propozycje metodyczne kształcenia określonych kompetencji translacyjnych oraz zaprezentowałam wyniki przeprowadzonych eksperymentów sprawdzających, które z trudności translacyjnych są najbardziej problematyczne dla badanych, czyli które ze sprawności powinny zatem znaleźć miejsce w programach translodydaktycznych. Przedstawiłam też konkretne propozycje ćwiczeń dotyczących określonych trudności translacyjnych, które można wprowadzić przed ćwiczeniami stricte tłumaczeniowymi.

Kolejną publikacją z zakresu translodydaktyki jest artykuł C-10, *Wybrane trudności translacyjne a proces translodydaktyczny*, który pokazuje, jak ważne jest poświęcenie uwagi wybranym trudnościom translacyjnym w procesie dydaktycznym w celu wytworzenia u przyszłych tłumaczy świadomości dotyczącej wyboru odpowiednich technik translacyjnych zgodnych z obraną wcześniej strategią translacyjną i celem tłumaczenia, jak również z pełną odpowiedzialnością za kształtowanie dialogu międzykulturowego.

Tematy translodydaktyczne – w odniesieniu również do innych niż polsko-rosyjska para językowa – były przeze mnie rozwijane podczas staży naukowych, m.in.: w Moskwie w 2011 r. (Instytut Nauk Humanistycznych i Technologii informacyjnych oraz Rosyjski Nowy Uniwersytet), w Niemczech w 2011 r. (Uniwersytet Kraju Saary w Saarbrücken, Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji, Uniwersytet w Konstancji) oraz podczas wygranego miesięcznego dydaktycznego stażu zagranicznego we Włoszech w 2011 r. (Universita degli Studi di Verona).

Translatoryka okulograficzna

W 2011 roku moje zainteresowania naukowe zaczęły oscylować wokół okulografii, czemu sprzyjały także wielokrotne pobyty naukowe na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji (w tym półroczny pobyt związany z realizacją eyetrackingowego projektu naukowego w ramach wygranego stypendium DAAD). Ponadto w 2012 r. w wyniku wygranego grantu MNiSW na dużą infrastrukturę badawczą (współautor wniosku) możliwy stał się zakup okulografu do macierzystego instytutu oraz utworzenie laboratorium eyetrackingowego (LELO), którym kieruję.

W 2011 roku ukazał się mój pierwszy artykuł o tematyce eyetrackingowej C-09: *Eye-Tracking Analysen in der Translationswissenschaft. Zum Stand der Forschung (Analizy eyetrackingowe w translatoryce. Stan badań)*. Opisuję w nim dotychczasowe metody badawcze w translatoryce, która do tej pory, co należy przyznać, nie korzystała ze zbyt wielu innowacyjnych metod w badaniach empirycznych. Prezentując możliwości eksploracyjne omawianej dyscypliny, skupiam się ostatecznie na perspektywach, które niesie ze sobą metoda eyetrackingowa w translatoryce, wskazując dwa zakresy, które w owym czasie miały największy potencjał zastosowania metody eyetrackingowej: tłumaczenie a vista i tłumaczenia audiowizualne.

W kolejnych latach i pracach w coraz większym stopniu koncentrowałam się na zagadnieniach translatoryki okulograficznej. Tekst C-08, *Okulograficzne wsparcie badań nad tłumaczeniem a vista* (2012), przedstawia krótko historię i możliwe klasyfikacje empirycznych badań nad mentalną stroną procesu translacyjnego. Przybliżyłam możliwości i problemy badawcze w zakresie wykorzystania metody eyetrackingowej, koncentrując się na **badaniach nad tłumaczeniem a vista**.

Artykuł C-7, *Na co patrzy, a co widzi tłumacz a vista? Translatoryczne możliwości poznawcze okulografii* (2012), prezentuje pierwsze wnioski z pilotażowych badań okulograficznych przeprowadzonych w 2011 r. W publikacji pokazuję sposoby okulograficznego obrazowania, jak również możliwości interpretacji danych eksperymentalnych. Przedstawiam sposób percepcji tekstu podczas tłumaczenia a vista, a także wskazuję na trudności translacyjne zidentyfikowane za pomocą badania okulograficznego. Ciekawym rezultatem przedstawionych wyników badań było zestawienie dotyczące części mowy, na które badani patrzą najdłużej podczas tłumaczenia a vista z rosyjskiego na polski. Dzięki podjętym już na tym etapie badaniom

okulograficznym możliwym stało się zdefiniowanie zasadniczych kwestii badawczych translatoryki okulograficznej oraz zakreślenie potencjału eksplikacyjnego okulograficznych analiz translatorycznych.

Pewne uzupełnienie powyższych wniosków przedstawiłem w artykule C-6: *Eye Tracking Support of Translation Processes Analysis (Eyetrackingowe wsparcie badań nad tłumaczeniem a vista)* (2013). Oprócz możliwych zakresów wykorzystania metody eyetrackingowej w lingwistyce i translatoryce, koncentruję się na wynikach badań pilotażowych dotyczących specyfiki tłumaczenia a vista tekstu rosyjskojęzycznego, ponieważ artykuł ukazał się w rosyjskim czasopiśmie naukowym.

W artykule C-5, *Okulograficzne spojrzenie na trudności translacyjne* (2013), skupiam się z kolei na próbie potwierdzenia tego, że dłuższe fiksacje na określonych elementach tekstowych podczas tłumaczenia a vista wskazują na problemy z ich przetworzeniem translacyjnym. Szczegółowej analizie został poddany tekst z jednego z eksperymentów. Uwagi przedstawione w artykule dotyczą (a) eksplikacji relewancji translatorycznej badań okulograficznych, (b) trudności translacyjnych probantów, które zostały uwidocznione na mapach cieplnych, (c) ujęcia obszarów problematycznych w ramy kategoryjne oraz skonfrontowania ich z popełnianymi błędami. Już w tym miejscu wskazałam na niektóre możliwości zastosowania okulografii również w procesie translodydaktycznym.

Publikacja C-3: *Eye-Tracking research into sight translation processes (Badania eyetrackingowe procesu tłumaczenia a vista)* (2013) prezentuje obszernie i szczegółowo jeden z eksperymentów okulograficznych, który przeprowadziłam na okulografii Tobii T120. Udzielona zostaje w nim odpowiedź na takie pytania, jak m.in. (a) dlaczego takie, a nie inne, elementy tekstowe skupiają największą uwagę badanych, (b) jaka jest eksplikacja translatoryczna takiej sytuacji, (c) co uzyskane rezultaty mówią o specyfice tłumaczenia a vista i procesach mentalnych zachodzących podczas niego. Analizy map cieplnych porównane z nagraniami tłumaczenia probantów potwierdziły, iż najdłuższe fiksacje były na elementach, z którymi tłumacze mieli problem translacyjny i zazwyczaj tłumaczyli je błędnie. Z kolei same zestawienia błędów popełnionych w eksperymencie uwidoczniły specyfikę lapsologiczną tłumaczenia a vista. Najwięcej odnotowałam błędów spowodowanych interferencją – 51% procent wszystkich błędów, w tym błędów leksykalnych powodowanych interferencją – 78%, a gramatycznych – 22%. Analiza błędów leksykalnych pokazała zaś, że 31% z nich to błędy w zakresie terminologii specjalistycznej. Eksperyment pokazał, jak trudnym tłumaczeniem – wbrew powszechnej opinii – jest tłumaczenie a vista. Omówione badania pokazały potrzebę wprowadzenia tłumaczenia a vista do programów kształcenia przyszłych tłumaczy, gdyż rażące zaniedbania w tym temacie pod kątem translodydaktycznym doprowadzają do tego, że studentom brakuje sprawności translacyjnych w zakresie tłumaczenia a vista, przez co produkt tłumaczeniowy daleki jest od akceptowalnego.

Artykuł C-2: *Miarodajność parametrów okulograficznych w zależności od jednostki analizy* (2016) opisuje niektóre z wyników badań prowadzonych na okulografii SMI RED500, które miały na celu sprawdzenie miarodajności i wiarygodności parametrów okoruchowych najczęściej używanych w badaniach obciążenia kognitywnego. W eksperymencie podzieliłam tekst na różne jednostki analizy: cały tekst, akapity, zdania i wyrazy, następnie na każdej z tych jednostek sprawdziłam: 1) czy wybrane parametry okulograficzne wykazują znaczące statystycznie różnice między obciążeniem kognitywnym w procesie czytania ze zrozumieniem i w procesie tłumaczenia a vista, 2) czy w ramach procesu tłumaczenia a vista wybrane parametry okoruchowe wskazują na elementy wyjątkowo obciążające kognitywnie pod kątem translacyjnym. W pierwszym przypadku wszystkie parametry przy porównaniu procesów znacznie różniących się między sobą poziomem obciążenia kognitywnego wskazują podobne zależności. Z kolei co do pytania drugiego to wyniki pokazały, iż dwa z badanych parametrów nie wykazują opisanych zależności na mniejszych jednostkach analizy. Parametr średnicy źrenicy okazał się na wyrazach i zdaniach niemiarodajny, co jest związane ze specyfiką działania układu

nerwowego. Część współczulna (w reakcji np. na obciążenie kognitywne) reaguje bardzo szybko, źrenice natychmiastowo się rozszerzają, jednak powrót do stanu tzw. uspokojenia i ponownego zwężenia źrenic, za co odpowiedzialny jest układ przywspółczulny, trwa zdecydowanie dłużej, dlatego też ten parametr w ciągu mniejszych elementów nie wskazuje na te, które są wyjątkowo obciążające kognitywne. Również parametr średniej fiksacji okazał się wskazywać na inne elementy niż parametry takie, jak: *dwell time*, liczba fiksacji i liczba rewizyt, co wymagałoby dodatkowych analiz w jego kierunku.

Artykuł C-1: *Przestrzenne ruchy sakadowe a pamięć długotrwała* (2016) to artykuł, który zwraca uwagę na dodatkowy indykator obciążenia kognitywnego, czyli przestrzenne ruchy sakadowe, kiedy probant „ucieka” wzrokiem od bodźca. Te nader ciekawe rezultaty były nieoczekiwane w prowadzonych przeze mnie badaniach, gdyż nie zakładałam wystąpienia tak licznych przestrzennych ruchów sakadowych. Okazało się, że podczas tłumaczenia a vista prawie wszyscy probanci je wykonywali. Analiza nagrań wypowiedzi wraz z analizą ścieżek wzroku potwierdziła, iż probanci uciekają wzrokiem od bodźca przy szczególnej trudności translacyjnej, czyli podczas wysokiego obciążenia kognitywnego, by uruchomić dodatkowe zasoby mentalne. Dokładniejsze analizy pokazały, że takie ruchy (najczęściej w kierunkach górnych) są związane ze skanowaniem pamięci długotrwałej. Badania te wpisują się w prowadzone w ciągu ostatnich 2-3 lat eksperymenty nad przeszukiwaniem pamięci długotrwałej a ruchami oczu. Rezultaty okazały się również ważne z uwagi na to, iż kwestionują tezy M. Justa i P. Carpenter (1980) dominujące w okulografii od 30 lat, iż element jest przetwarzany tylko wtedy, gdy trwa na nim fiksacja.

W najbliższym czasie zamierzam rozszerzyć badania dotyczące udziału pamięci długotrwałej w procesach tłumaczeniowych i jej związku z ruchami oczu, jak również badania okulograficzne innych typów tłumaczeniowych, m.in. tłumaczenia symultanicznego z tekstem. Stopniowo też zamierzam skierować swoje zainteresowania w tym zakresie na translodydaktykę i zastosowanie metody okulograficznej w kształceniu tłumaczy. Dalsze badania w zakresie metodologii okulograficznej będą z kolei kontynuowane w kierowanej przeze mnie Pracowni Badań Okulograficznych i działającym w jej ramach Laboratorium Eksperymentalnej Lingwistyki Okulograficznej.

6. Pozostałe osiągnięcia

6.1. Międzynarodowa współpraca naukowa

Po uzyskaniu stopnia doktora zintensyfikowałam mobilność naukową i współpracę międzynarodową, głównie z uniwersytetami europejskimi.

Najważniejszym moim sukcesem w tym zakresie było nominowanie mnie przez MNiSW na przedstawiciela Polski w Komitecie Zarządzającym międzynarodowej platformy naukowej COST⁷ (*Reading in the Age of Digitisation*), z rekomendacji partnerów zagranicznych, z którymi współpracuję. Realizowane w ramach COST projekty, jak również wymiana doświadczeń naukowych i prezentacje nowych metod badawczych w europejskich ośrodkach akademickich i naukowych, zaowocowały przyjęciem przeze mnie szerszej perspektywy badawczej i planami rozszerzenia laboratorium eyetrackingowego o nowe aparaty badawcze. W ramach platformy COST jestem również aktywnym członkiem grupy roboczej: „Empirical research methods”, a prowadzone przeze mnie laboratorium (LELO) zostało wpisane jako jedno z kilku unijnych laboratoriów eyetrackingowych, gdzie członkowie unijnej platformy mogą realizować badania.

⁷ <http://ereadcost.eu/users/monika-pluzyczka/>; http://www.cost.eu/COST_Actions/isch/IS1404?management

Obecnie rozpoczynam realizację dwóch projektów międzynarodowych z zakresu eyetrackingu: z Uniwersytetem w Weronie (*The Impact of Digital Devices on the Memorisation Process*, współprowadzący projekt: prof. M. Salgaro) oraz przygotowywany projekt z Uniwersytetem Maltańskim (*Learning From Digital Devices. An Eye Tracking Analysis*, współprowadzący projekt: prof. Ch. Mifsud). Planowane są również kolejne projekty z partnerami zagranicznymi w ramach sieci naukowej COST.

Innym projektem realizowanym za granicą był półroczny projekt badawczy na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji: Wydział Przekładoznawstwa, Językoznawstwa i Kulturoznawstwa w Gernersheim, pt. „Eye-Tracking-Analysen des Vom-Blatt-Dolmetschens”, którego byłam kierownikiem, a partnerem zagranicznym była prof. Silvia Hansen-Shirra. Był to grant wygrany w drodze konkursu DAAD (Niemieckiej Organizacji Wymiany Akademickiej) na najlepszy projekt badawczy młodych doktorów realizowany w Niemczech. Obecnie nadal współpracuję ściśle z prof. S. Hansen-Shirrą i Uniwersytetem Jana Gutenberga (JGU) w Moguncji – corocznie organizujemy (IKSI i LELO) z partnerami niemieckimi międzynarodową konferencję eyetrackingową: International Conference on Eye Tracking and Applied Linguistics/ ICEAL (2014, 2015). Byłam również recenzentem artykułów do wydawanego przez JGU czasopisma naukowego: „TC3 – Translation: Computation, Corpora, Cognition”.

Po uzyskaniu stopnia doktora odbyłam kilkanaście staży naukowych na uniwersytetach zagranicznych, m.in. na: Uniwersytecie Wolnym w Berlinie (09.2015, 09.2013, 09.2012), Uniwersytecie Maltańskim (07.2015), Smoleńskim Uniwersytecie Państwowym (06.2015), wielokrotne staże na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji/ Gernersheim (11.2014, 06.2013, 06-12.2012, 07.2011), Uniwersytecie w Konstancji (06.2013, 08.2011), Rosyjskim Uniwersytecie Nauk Humanistycznych w Kaliningradzie (05.2013), Uniwersytecie Kraju Saary w Saarbrücken (11.2012, 06.2011), Rosyjskim Nowym Uniwersytecie (03.2011), Instytucie Nauk Humanistycznych i Technologii Informacyjnych w Moskwie (08.2010). Odbyłam również zagraniczne staże dydaktyczne na uniwersytetach w Sienie, Bolonii, Pawii, Salerno i Weronie.

Uczestniczyłam w dwóch międzynarodowych szkoleniach wygranych w drodze unijnego konkursu: na Uniwersytecie Wolnym w Berlinie “Dahlem Institute for Neuroimaging of Emotion (D.I.N.E.) Training School” oraz w Izraelskim Instytucie Technologii (Technion) – “Metacognition: Theory and Methodology in the Service of E-Learning” w Hajfie w Izraelu. Z uniwersytetem w Hajfie prowadzę obecnie rozmowy nad wspólnym projektem „Procesy metakognitywne u uczących się. Badania eyetrackingowe”.

W ostatnich latach ściśle współpracuję z naukowcami z uniwersytetów zagranicznych (współpraca indywidualna i projekty naukowe – zał. 5 pkt. D i E), m.in. z: prof. Arthurem Jacobsem z Uniwersytetu Wolnego w Berlinie, prof. S. Hansen-Shirrą z Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji, prof. Rakefet Ackerman z Izraelskiego Instytutu Technologii, prof. Charlesem Mifsudem z Uniwersytetu Maltańskiego, prof. Massimo Salgaro z Uniwersytetu w Weronie, dr Lenką Scholze z Uniwersytetu w Konstancji oraz dr hab. Liubow Gonczarową z Rosyjskiego Nowego Uniwersytetu w Moskwie.

Od 2009 r. pełnię w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej funkcję Pełnomocnika Dyrektora ds. Współpracy z Zagranicą. Jestem inicjatorem podpisania trzech umów pomiędzy Uniwersytetem Warszawskim a uniwersytetami rosyjskimi (Rosyjski Nowy Uniwersytet w Moskwie, Rosyjski Państwowy Uniwersytet Nauk Humanistycznych w Kaliningradzie oraz Instytut Nauk Humanistycznych i Technologii Informacyjnych w Moskwie). Koordynowałam nie tylko współpracę naukową z tymi uniwersytetami, ale również wymianę studencką, a także organizowałam wykłady i warsztaty wykładowców rosyjskich w macierzystej jednostce (zał.5 pkt. S). Koordynuję również umowy bilateralne IKSI z innymi (niż wymienione) uniwersytetami zagranicznymi.

6.2. Działalność naukowa i organizacyjna, funkcje naukowe i akademickie oraz wyróżnienia za działalność naukową

Od wielu lat jestem aktywnie zaangażowana w działalność naukową i organizacyjną Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej oraz Wydziału Lingwistyki Stosowanej.

Jestem kierownikiem powołanej z mojej inicjatywy Pracowni Badań Okulograficznych, w ramach której utworzyłam zespół naukowy (składający się nie tylko z pracowników UW, ale również z partnerów zagranicznych) i zaplecze aparaturowe. Jestem też kierownikiem założonego w 2012 r. Laboratorium Eksperymentalnej Lingwistyki Okulograficznej, które obecnie jest organem wykonawczym pracowni (wygrany grant na dużą infrastrukturę badawczą, decyzja MNiSW: Nr 6177/IA/l 15/2012, współautor grantu).

Od 2014 roku pełnię funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej ds. studenckich, a od 2009 roku funkcję pełnomocnika ds. współpracy z zagranicą. Od dwóch kadencji jestem członkiem Rady Naukowej Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej. W latach 2010–2012 byłam koordynatorem ds. pozyskiwania funduszy unijnych w Instytucie Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej, podczas której to kadencji kierowałam projektem unijnym LLP-Erasmus mającym na celu promocję zagraniczną Wydziału Lingwistyki Stosowanej. W latach 2009–2010 byłam koordynatorem ds. pozyskiwania Funduszy Unijnych i koordynatorem ds. promocji w Katedrze Języków Specjalistycznych.

Działam aktywnie też w komitetach redakcyjnych serii i czasopism naukowych. Jestem redaktorem naukowym i współtwórcą serii wydawniczej dla młodych naukowców „Debiuty Akademickie”, jak również współredaktorem innej wydawniczej serii naukowej „Studi@ Naukowe”. Jestem również zastępcą redaktora naczelnego czasopisma naukowego „Lingwistyka Stosowana”, asystentem redaktora naukowego czasopisma „Kwartalnik Neofilologiczny”, a w latach 2009–2010 byłam redaktorem czasopisma „Komunikacja Specjalistyczna”.

Jestem członkiem 5 stowarzyszeń naukowych: 2 międzynarodowych (przedstawiciel Komitetu Zarządzającego COST oraz członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Germanistów/ Internationale Vereinigung für Germanisten – IVG), 3 krajowych (Polskie Towarzystwo Lingwistyki Stosowanej/ PTLs, Polskie Towarzystwo Neofilologiczne/ PTN i Stowarzyszenie Germanistów Polskich/ SGP). Jestem również opiekunem naukowym sekcji okulograficznej w Kole Naukowym BAJT.

Pełnię też funkcję eksperta Narodowego Centrum Nauki, wykonując recenzje wniosków złożonych w konkursach NCN (2015). Od 2015 roku jestem również opiekunem naukowym Diamentowego Grantu „EyeT-Russia – okulograficzny korpus tekstowy jako narzędzie glottodydaktyki języka specjalistycznego”.

Z działalności organizacyjnej ważnym osiągnięciem jest współorganizowanie 6 konferencji naukowych, w tym 3 międzynarodowych: kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Germanistów IVG, w którym brało udział 2.000 uczestników (2010 r.) oraz dwie międzynarodowe konferencje eyetrackingowe ICEAL – International Conference on Eye Tracking and Applied Linguistics wspólnie z Uniwersytetem Jana Gutenberga (2014, 2015) oraz trzech krajowych: dwie Polskie Konferencje Eyetrackingowe PKE (2013, 2016) z firmą Neuro Device i jubileuszową konferencją Polskiego Towarzystwa Lingwistyki Stosowanej PTLs (2016).

Najważniejsze wyróżnienia, które zostały mi przyznane za działalność naukową, to m.in.: stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców (2012), pierwsze miejsce w konkursie Uniwersytetu Warszawskiego dla najlepszych młodych doktorów (2012), stypendium organizacji DAAD (Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej) dla młodych naukowców na najlepszy projekt badawczy prowadzony w Niemczech (2011), stypendium Uniwersytetu Warszawskiego w ramach programu Nowoczesny Uniwersytet w konkursie na dydaktyczne staże zagraniczne dla doktorów: miejsce realizacji – Uniwersytet w Weronie/ Włochy (2011), oraz stypendia na naukowe staże zagraniczne, jak również szkolenia unijne.

Zostałam też wyróżniona za działalność naukowo-organizacyjną: nagroda Dziekana Wydziału Lingwistyki Stosowanej za szczególną aktywność w zakresie pozyskiwania grantów na prowadzenie działalności naukowo-badawczej na WLS (2 granty na infrastruktury badawcze) (2011) oraz za nadzwyczaj aktywny udział we współpracy międzynarodowej Wydziału (podpisanie trzech umów międzynarodowych z 2 uczelniami w Moskwie i jedną w Kaliningradzie) (2011).

6.3. Działalność dydaktyczna i opieka naukowa

W latach 2006–2016 prowadziłam zajęcia dydaktyczne i wykłady w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej (dawn. Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej, w latach 2006–2009 Katedra Języków Specjalistycznych): *Tłumaczenia ustne (konsekwentne)* z elementami ćwiczeń z notacji w parze językowej polski-rosyjski, *Tłumaczenie ustne (symultaniczne)* z elementami emisji głosu dla tłumaczy w parze polski-rosyjski, *Przekład audiowizualny* (przekład napisów do filmów rosyjskich), *Tłumaczenia pisemne* (specjalność: tłumaczenia tekstów prawnych i prawniczych), *Praktyczna nauka języka rosyjskiego* (język prawa oraz język biznesu), *Seminarium licencjackie* (zakres: translatoryka, translodydaktyka oraz wykorzystanie metod eyetrackingowych w lingwistyce, translatoryce i glottodydaktyce).

W latach 2009–2010 prowadziłam wykłady *Teoria tłumaczenia* na Międzywydziałowych Studiach Wschodniosłowiańskich.

W latach 2003–2006 prowadziłam zajęcia dydaktyczne w Instytucie Lingwistyki Stosowanej: *Ćwiczenia korekcyjno-uzupełniające*, *Ćwiczenia specjalistyczne* (rosyjski język prawa i biznesu), *Warsztaty językowe* (w zakresie rosyjskiej terminologii prawnej i prawniczej), *Warsztaty translacyjne* (tłumaczenie tekstów o tematyce gospodarczej) oraz *Tłumaczenie pisemne* (tłumaczenia tekstów z zakresu prawa handlowego i gospodarki).

W latach 2011–2016 prowadziłam również zajęcia i wykłady gościnne na uczelniach zagranicznych: Uniwersytet w Weronie/ Włochy (2011); Uniwersytet w Pawii/ Włochy (2012), Uniwersytet w Salerno/ Włochy (2013), Uniwersytet w Bolonii/ Włochy (2014), Smoleński Uniwersytet Państwowy/ Rosja (2015), Uniwersytet w Sienie/ Wydział Języków Obcych w Arezzo/ Włochy (2015).

W 2008–2009 roku opracowałam autorski kurs i prowadziłam zajęcia w spółce PL2012 działającej pod auspicjami Ministerstwa Sportu, by przygotować kadrę firmy w zakresie prowadzenia negocjacji w ramach wspólnego przygotowania Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej – Euro 2012. W 2007–2009 pracowałam również w Ambasadzie Uzbekistanu, prowadząc dwuletni kurs języka polskiego dla obcokrajowców, w tym konsula Uzbekistanu w Polsce.

Byłam promotorem 12 prac licencjackich, obecnie jestem promotorem 2 prac magisterskich. Jestem również opiekunem naukowym Diamentowego Grantu, w ramach którego prowadzone badania będą opublikowane w postaci rozprawy doktorskiej. Doradzam naukowo 3 innym doktorantom (na prośbę promotora prowadzącego), przygotowującym rozprawy z zakresu badań eyetrackingowych. Recenzowałam 10 prac licencjackich.

Do działalności dydaktycznej należy również zaliczyć opiekę naukową nad sekcją okulograficzną w Kole Naukowym BAJT oraz opiekę nad studentami w LELO prowadzącymi badania okulograficzne w ramach prac dyplomowych lub projektów studenckich. Byłam też inicjatorem i współzałożycielem wydawnictwa naukowego, które wspiera młodych naukowców, publikując najlepsze prace magisterskie w wolnym dostępie internetowym (seria *Debiuty Akademickie*). Obecnie jestem redaktorem naukowym pojawiających się w nim publikacji.

Przez wiele lat organizowałam wymianę studencką z rosyjskimi uniwersytetami na podstawie umów bilateralnych, a w 2015 roku byłam też współorganizatorem wraz z Uniwersytetem Smoleńskim dwóch szkół letnich dla studentów IKSI na Smoleńskim Uniwersytecie Państwowym.

6.4. Popularyzacja nauki i pozostała działalność zawodowa

Wśród działań popularyzatorskich mogę wymienić udział w obchodach 200-lecia Uniwersytetu Warszawskiego i 40-lecia Wydziału Lingwistyki Stosowanej, które to obchody miały prezentować i popularyzować badania prowadzone na UW. W ramach tego wydarzenia współprowadziłam panel ekspertów „Lingwistyka stosowana a nowe technologie. Badania okulograficzne” i wystąpiłam na nim z prezentacją o charakterze popularyzatorskim. Występowałam również z odczytami otwartymi podczas spotkań zatytułowanych „Z życia tłumacza”, organizowanych przez Koło Naukowe BAJT dla studentów i doktorantów uczelni wyższych, przedstawiając praktyczne aspekty tłumaczeń ustnych na polskim rynku pracy.

Pełniąc funkcję koordynatora ds. promocji w Katedrze Języków Specjalistycznych koordynowałam i prowadziłam dla licealistów (przyszłych kandydatów na studia) serię warsztatów prezentujących wybrane zagadnienia lingwistyczne, jak i niektóre z praktycznych zastosowań badań prowadzonych na Wydziale Lingwistyki Stosowanej. Byłam też współinicjatorem umów patronackich z liceami, w ramach których prowadzone były też wydarzenia o charakterze popularyzującym naukę.

Poza tym do działań rozpowszechniających prowadzone badania i ich praktyczne zastosowania wliczam wykłady otwarte w kraju i za granicą (organizowane m.in. przez uniwersytety w Rosji, we Włoszech, w Niemczech), wywiady dla mediów (Rosja, Polska), jak również prowadzenie prezentacji i odczytów otwartych w ramach akcji COST. Organizowałam również wykłady profesorów rosyjskich dla studentów polskich uczelni. Do działalności upowszechniającej wyniki badań wliczam też redakcję dwóch serii wydawniczych w wolnym dostępie internetowym, a także redakcję jednego z czasopism, które ukazuje się w internecie w tzw. *open access*, co sprzyja dotarciu do większego kręgu osób.

Prowadzony przeze mnie zespół LELO również prezentuje i upowszechnia badania laboratorium na konferencjach studenckich, piknikach naukowych i w licznych publikacjach, jak również na stronach internetowych. Współpracujemy też z podmiotami gospodarczymi. Do działań popularyzujących naukę mogę również zaliczyć założenie strony Laboratorium (www.lelo.uw.edu.pl), jak również strony na Facebooku, która nie tylko promuje wydarzenia laboratorium, ale również informuje o aktualnie prowadzonych badaniach w zakresie eyetrackingu na świecie, jak i o nowościach technologicznych.

Pozostała działalność zawodowa, która jest ważna z punktu widzenia działalności translodydaktycznej oraz prowadzonych przeze mnie badań w zakresie translatoryki to praca jako tłumacz ustny języka rosyjskiego. Tłumaczyłam dla takich instytucji, jak m.in.: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Gospodarki, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Główny Urząd Statystyczny, Instytut im. Adama Mickiewicza, Centrum Sztuki Współczesnej, Ambasada Uzbekistanu, jak również dla mediów: TVP Info, TVN24, Polskie Radio oraz dla agencji tłumaczeniowych.

Bibliografia

- Göpferich S./ A.L. Jakobsen/ I.M. Mees (red.), 2008, *Looking at Eyes: Eye-Tracking Studies of Reading and Translation Processing*, Copenhagen: Samfundslitteratur.
- Grucza S., 2016, *Eyetracking Translatork – Ein Erfahrungsbericht*, (w:) *Studia Translatorica* 6, Wrocław/ Dresden: Neisse Verlag (w druku).
- Jiménez Ivars M.A., 1999, *La traducción a la vista. Un análisis descriptivo*, rozprawa doktorska, Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Kahneman D., 1973, *Attention and effort*, Engelwood Cliffs: Prentice Hall.
- Kautz I., 2010, *Stegreifübersetzen – eine translatorische Subdisziplin*, opublikowana praca dyplomowa, Innsbruck: Grin Verlag für akademische Texte.
- Nida, E.A., 1964, *Toward a Science of Translating*, Leiden: E. J. Brill.
- Parkin Ch., 2012, *Stegreifübersetzen. Überlegungen zu einer Grenzform der Translation am Beispiel des Sprachenpaares Französisch-Deutsch*, Frankfurt/M.: Peter Lang.

- Płużyczka M., 2009, *Dydaktyka translacji – rozważania terminologiczne*, (w:) „Przegląd Glottodydaktyczny”, 26, s. 195–200.
- Wojtasiewicz O., 1957, *Wstęp do teorii tłumaczenia*, Wrocław/ Warszawa: Zakład im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN.
- Żmudzki J., 2015, *Blattdolmetschen in paradigmatischer Perspektive der anthropozentrischen Translatorik*, Lubliner Beiträge zur Germanistik und angewandten Linguistik, Frankfurt/M.: Peter Lang.

